

W A L W E

ILMUB ÜKS KORD NÄDALAS

wõimalikult igal reedel

Toimetus ja talitus: Uus tän. 14, Tallinnas

Nr. 16

Reedel, 7. aprillil 1922

2. aasta käik

Sisu: Paksunahksed. — Kindral Soots'i järjekorraline wale. — Wäärnähtused raudteel. — Potkownik Fõrward'i päewaraamat. — Mis peaks see tähendama? — Hra sõjaminister, kas see on ka wale? — Weel tolliwalitsusest. — Teadmiseks sõjaministrile. — Wäärnähtused kitsaroopalisel. — Herra sõjaminister mis Teie sellest arwate? — Mõni sõna „maareformi teostamisest“. — Kes kutsub meie ohwitseride seas lahkheliseid ellu? — Kuidas pääsesid muulased Eestisse! — Ohwitseride aukraadidest ja ülendamisest. — Kirjad toimetusele. — Lühemad teated: Meie Kaukaasia esitaja wõetakse wastutusele. — Saladusline ametnik.

PAKSUNAHKSED.

Kirjutades meie välis- ja sõjaministrist tähendab „Saaremaa“: „Meil on osa kodanikke omale sõja aastatel nii paksu naha peale kaswatanud, et sellest ükski kõlbline nool läbi tungida ei suuda.“ Sellele tabawale tähendusele tuleks täienduseks juurde lisada, et sel osal kodanikel on juba loomupoolest paks nahk (nähtawasti orjaaegne pärandus), kuid erakorralised ajad on nende paksu naha erakorraliselt paksuks parkinud.

Niisugused paksunahksed inimesed on meie arenemise algastel wiibiwas rahwaswalitsuslikes riigis väga kahjulikud ja hädaohtlikud. Ja et niisuguseid inimesi meil palju, see on meile tõsiseks õnnetuseks.

Rahwawalitsuslikes riigis koondawad kodanikud eneste käes olewa riigiwõimu teatud ajaks wäikese arwu kodanikkude kätte, meie riigi põhiseaduse järele kolmeks aastaks 100 mehe kätte, kellele kodanikud walimise järele täied wolitused on annud, oma parema teadmise järele seadusi anda, riigiwalitsemist korraldada ja kontrolleerida, walwata, et õiglus ja seadus täies ulatuses maksew oleks ning kodaniku wabadused kõigiti kaitstud nii wälise kui sisemise waenlase wastu.

See riigiwõimu koondamine rahwa käest üksikute kätte sünnib usalduse alusel. Hääleõiguslised kodanikud waliwad neid kodanikke eneste hulgast, keda nad arwawad kõige rohkem usaldada wõiwat. Et selle juures palju eksimisi ette tuleb on loomulik, sest „kõik ei ole kuld, mis hiilgab“ ja wana rahwas arwab, et inimese täieliseks tundmaõppimiseks nii palju aega kulub, mil seitse tündrit soola temaga koos ära süüa jõutakse.

Kui nüüd kodanikud näewad, et nad mõne usaldusmehe walimisega eksinud on, ja mees, kellele nad kolmeks aastaks enese usalduse ja wõimu on annud, seda kurjasti tarwitab ehk üldse neid kohustusi, mis ta wõimu saamisega oma peale wõtnud, ei taida, siis awaldawad kodanikud niisuguse usaldusmehe wastu umbusaldust awaliku arwamise teel, paljastades tema kuritahtlust, hoolimatust, saamatust jne. Kui niisugune rahwaesitaja tema wastu tõstetud süüdistusi ümber lükata ei saa, siis peab ta oma ametist lahkuma.

Nii sünnib see igas enam-wähem arenenud rahwawalitsuslikes (demokraatlikes) riigis.

Meil on see aga kahjuks teisiti ja kahtlemata on praegu iga tõsiselt mõtleja kodanik äratundmisele jõudnud, et rahwawalitsuslikes riigikorras palju raskeid wõitlusi selle lihtsa tõe elluwiiamiseks läbi wõidelda tuleb, sest meil on niisuguseid paksunahkseid isikuid, milliseid waewalt mujal leidub. Ja väga kardetawad on nad just nüüd riigi arenemise algastmel, kus rahwal weel küllalt selge ei ole tema peremehelik seisukord ja ta tihti omas teadmatuses mehi, kes tema palgalised, s. t. sulased, peremeest etendada laseb ja ise sulase osaga lepi.

Toome näituseks Wabariigi raudteede ülema Reinoki, kellest palju awalikult kõnet on olnud ja kelle üle teateid awaldatud, mis temast õige paha mulje jätawad, milliseid teateid ta ümber lükanud ei ole. Ja kõigist hoolimata, mis temast awalikkuse ette tõudud, hoiab ta külma rahuga oma kohast kõwasti kinni ning sõidab, ennast ei millestki segada lastes, sama salong waguniga, millega ta riigi kulul oma siga wedas, ühes pe-

rekonnaga Waiwara metsaülema juure wõõrsile, seal edasi Narwa, kus Tallinna sõidurongist üks reisijate wagun wälja wõetakse, reisijaid teistesse wagunitesse tuubitakse ja selle „kroonusaksa“ salong wagun asemele pandaks. See salongi sõit tuli riigile jällegi peaaegu ligi 15.000 marka maksma, mida aga ka need kodanikud tasuma peawad, kellelt wagun wõeti ja keda teistesse wagunitesse tuubiti, et ametnik, kellele nad palka maksawad, oma perekonnaga würtlelikult sõita wõiks.

Niisugused nähtused rahwawalitsuslikes riigis on ebaloomulikud, nad on wõimalikud ainult niisuguses riigis, kus riigi walitseja n. n. „jumala armust on“ ja kus tema ümber suruw sääse parw teha wõib mis tahab, ning kus õpetatakse, et „iga hing heitku oma ülema alla jne.“ Neid ebaloomulikke nähtusi ei tohi meie sallida, see on „sõrme andmine kuradile“. Kui kodanikud niisuguste nähtuste juures üksikõikseks jääwad, siis ei märkagi nad kuidas ametnikkude wõim neid käsist-jalust köidab ja neile nende kodanlistest wabadustest, mis neil täiel määral käes peawad olema, midagi järele ei jää, muudkui „orja ja pea suu“ — nagu möödunud aegil.

Meil ei ole teist teed, kui paksunahksele seda järelijätmatalt „naha peale käia“, mida paksem nahk neil on. Waba kodanik ei tohi paksunahksusele alla anda. Oleme enesest wõimsalt maha raputanud kommunistide ja Landeswehrlaste toored jõud, siis peab meil ometi küllalt nii palju tahtejõudu ja kindlat meelt jatkuma, et ka eneste paksunahkseid endi turjalt maha raputada suudame.

Kodanik.

—o—

KINDRAL SOOTSI JÄRJEKORRALINE WALE.

Ei ole weel päewakorralt kustunud sõjaministri k.-m. Sootsi seletused ajakirjanikkudele, kus ta peale hariiikkudeks saanud wassimiste koguni lausa walega esineda julges, kui ta uue walega maha on saanud — seekord riigikogu kõnetoolilt. Nimelt seletas k.-m. Soots eelarwe waeluste puhul 28. märtsil riigikogus konserwide walmistamise loo kohta sõna-sõnalt järgmist (tsiteerime stenogrammide järele):

„Omal ajal kirjutati, et Jumal teab missugused kuritarwitused seal kõik olla olnud, — liha halb, karbid mitte küllalt kindlad j. n. e. Pean ütleva, et see asi juba enne oli ja mitte praeguse walitsuse ajal. Liha sai ostetud, mitte üksi selle-

pärast et sõjawäel konserwisid tarwis oli, waid et liha odaw oli, ning et seda odawat liha ära kasutada. Suur osa liha oli konserwideks tehtud ja praeguse walitsuse ajal tehti ainult wäikene osa. Ajalehtedes kirjutati, et mina isiklikult olla seda asja rewideerimas käinud, kuid ma pean ütleva, et ma isiklikult seal mitte ei käinud. Selle jaoks oli määratud komisjon ja ka kontroll käis asja rewideerimas ning süüdistused olid kahesugused. Üks oli see, et liha ei olnud küllalt kõlbulik, ja teine see, et karbid pole kindlad. Mis puutub lihasse, siis leidis komisjon lõppude lõpuks, et liha on hea, aga läheb lahku Wene konserwidest selle poolest, et ta pole mitte Tsherkassi liha ega nii raswane, mille tõttu konserwid lahjemaad on. Mis puutub karpidesse, siis tunnistas komisjon ka need kõlblikuks. Pean märkima, et kontrolli esitaja oli komisjonis ja tema poolt ei konstateeritud mingit kuritarwitust, sest wastasel korral tema oleks esinenud mulle kellegi kohtu alla andmisega.“

Nii k.-m. Sootsi seletus, kuid meie julgeme selle kohta ütelda, et ta — wale on ja tõele ei wasta. Kuidas asi tõesti oli, seda oleme kõige kindlamate andmete põhjal kirjeldanud „Walwes“ nr. 6. artiklis „Huwitaw algus, weel huwtawam lõpp“. Sellepärast ei hakka meie siin üksikasju kordama, waid tähendame ainult mõnda:

Esiteks. Ei ole õige, et „see asi juba enne oli ja mitte praeguse walitsuse ajal“ ja et „suur osa liha oli konserwideks tehtud ja praeguse walitsuse ajal tehti ainult wäikene osa“. — Kordame, see on wale, sest konserwide walmistamist algati 7-al weebuaril 1921 ja lõpetati 25-al aprillil samal aastal, — seega on kõik konserwid tehtud praeguse walitsuse ja praeguse sõjaministri ajal.

Teiseks. Lausega: „Liha sai ostetud, mitte üksi selle pärast, et sõjawäel konserwisid tarwis oli, waid et liha odaw oli, ning et seda odawat liha ära kasutada“, on k.-m. Soots nähtawasti ütelda tahtnud, et sõjaministeerium odawate hindade tõttu suurema hulga liha kokku oli ostnud, millest siis hra Kalmil konserwid lasti walmistada. See ei ole aga tõsi, sest mitte sõjaministeerium (warustuswalitsus) ei ostnud kokku suurema hulga liha, waid hra Scheer ja Co. oli juba 1920. aasta detsembrikuul suurema hulga liha sõjawäele konserwide walmistamiseks hra Kalmi jaoks kokku ostnud, seega ammu enne lepingu tegemist, kuna leping alles 12-al jaanuaril 1921 a. kokku seati. Ja nähtawasti oli selle lepingu kokkuseadmine

ainult wormitaitmine, kuna asi iseenesest juba waremalt otsustatud oli.

Kolmandaks. Ei ole õige k.-m. Sootsi tõendus, nagu ei oleks tema ise mitte konserwide walmistamist vaatamas käinud. See on wale, sest 11-al weebruaril 1921 a. enne lõunat käis k.-m. Soots Jahu tänawal asuwas hra Kalmi pärast olewas tehases, kus konserwisid walmistati.

Neljandaks. Ei ole õige k.-m. Sootsi seletus, nagu oleks komisjon lõppude lõpuks leidnud, „et liha on hea, aga läheb lahku Wene konserwidest selle poolest, et ta pole mitte Tsherkassi liha ega nii raswane, mille tõttu konserwid lahjemad on.“ See on wassimine, sest lepingus oli täpisealt äratähendatud, missugune liha pidi olema. Lepingu nõudeid aga hra Kalm ei täitnud ja konserwid walmistati lihast, mis lepingu tingimistele ei wastanud, mida rida komisjoni poolt kokkuseatud aktisid tõendab. Jutt „Tsherkassi lihast“ on seega ainult tõeolude maskeerimise katse.

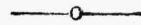
Wiindaks. Et konserwide walmistamisel lepingu tingimised täidetud saaks, oli sõjawäe warustuswalitsuse ülema polkownik Rotbergi poolt erikomisjon määratud. Komisjon esitas polk. Rotbergile rea aktisid, kus kõik wäärnähtused, seadusewastased teod ja lepingu wastu eksimised akteeritud olid ning peale selle esines komisjoni esimees alampolk. Kiiker polk. Rotbergile kolme raportiga, paludes hra Kalmi wastusele wõtta. Kord käis sama eesmärgiga koguni komisjon täies koosseisus polk. Rotbergi juures. Kõik jäi aga tagajärjetuks, sest polk. Rotberg kaebtustele käiku ei annud. Selle peale saatis alampolk. Kiiker 9. aprillil sõjaministrile kaebtuse raportiga nr. 140, kuid seda sõjaministrile ette ei kantud, waid saadeti tagasi sõjawägede staabiülema polk. Lilli resolutsiooniga, mis aga otsust sisaldas, et „alampolkownik Kiiker ühes polkownik Rotbergiga koos teenida ei wõi,“ ja hra Kiiker määrati vähema koha peale, nimelt ametniku koha peale. Samuti jäi tagajärjetuks ka al.-polk. Kiikeri isiklik suusõnaline kaebtus sõjaministrile k.-m. Sootsile. Olgu tähendatud, et komisjoni kuulus ka kontrolli esitaja, kuid wiimane ei wiibinud alati komisjonis, waid käis aegajalt asja vaatamas, mispärast kõikidel aktidel tema allkirju ei leidu.

Kuigi k.-m. Sootsile konserwide walmistamise ajal kuritarwitustest ja wäärnähtustest ette ei kantud ning aktid ja raportid polk. Rotbergist ja polk. Lillist kaugemale ei pääsenud, ei saa k.-m. Soots ennast ka kõige paremal tahtmisel teadmatusega wabandada, sest warst peale konserwide wal-

mitamise algust ilmus „Päewalehes“ artikkel, kus neid kuritarwitusi ja wäärnähtusi kirjeldati, mille eest k.-m. Soots koguni „Päewalehe“ toimetajat rahatrahwiga karistas. Seega ei wõi siin juttugi olla teadmatusest ja sellepärast ka tõendusest, nagu ei oleks konserwide walmistamisel kuritarwitusi olnud.

Oma seletusega riigikogus on aga k.-m. Soots ühte näidanud, nimelt seda, et Eesti Wabariigis minister leidub, kellel julgust on jätkunud rahwaesitusele awalikult lausa walega esineda ja kes seda nähtawasti sellepärast teinud on, et süüdlaseid seaduse eest warjata.

Miles.

WÄÄRNÄHTUSED RAUDTEEL.

Olgugi küll Eesti wabariik juba wiendat aastat iseseisew, on meil weel paljugi wäärnähtusi, mis tsaariaegset iseloomu kannawad ja tingimata muudatust nõuawad. Neid leidub ka raudtee walitsuse tee- ja ehitusosakonna tegewuses. Nii on praegu nimetatud osakonna jaoskondades suurel triiphooned Tallinnas, Tartus ja Tapal. Triiphoonetes teeniwad aednik, tema abi ja töölised, kelle arw terwe suwe jooksul iga triiphoone juures kümne inimese ümber päewas. Talwel töölisi ei ole. Peale selle maksab palju triiphoonete küte, lille seemned jne. Sellest kõigest tunneb mõnusest ainult ülemus, kelle kasuks lähewad triiphoonete lilled ja aiawilja saadused. Silmakirjaks olla tänawu triiphoone lillesid ka natuke müüdüd, kuid endistel aastatel ei saanud keegi sellega hakkama ja suur osa lillesid ning aiasaadusi satuwad ülemuse lauale, andes neile seega rahwa kulul mõnesuguseid mõnuseid.

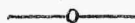
Tallinna triiphoones olla palju dekoratiiv taimi, kuid jaama einelauda ei taha neid keegi wälja panna, waid meie päälinna jaama einelaua laudu ehil mõni kidur, tolmunud taim, mis ühes wiletsa mööbliga inetud weneaegset pilti pakub.

Kui raudteel midagi rahwa kulul tehakse, millel üldine tähtsus, nagu lillekaswatus, siis peaks see ka kõigile nähtaw olema. Selle raha eest, mis lillede pääle kulutatakse, wõiks siiski paremini õunapuu kool asutada ja meie jaamade juure tulewikus nägusad õunapuu aiad asutada, milleks mõned raudteelased walitsusele palwega esinenud, kuid mis weel senini lahendamata.

Jääb soowida, et teedeminister ja riigikontroll „lillekaswatajaid“ kohustaks roh-

kem otstarbekohasemalt ja kasulikumalt raha kulutama ja keelaks ülemusel rahwa kulul mõnususil saamast. Wiljapuu aidade asutamise ja triiphoonete likwideerimise küsimus peaks õigel ajal arutamise alla wõetama.

Reisija.

POLKOWNIK TÖRWAND'I PÄEWARAAMAT.

(Järg. — Waata „Walwe“ nr. nr. 14 ja 15.)

Oma päewaraamatu „wäljanoppeid“ on polk. Törwand ühtlasi warustand pika sissejuhatawa eesõnaga ja weel pik. järelehüdega. Kui käesolewa aja „waimusünnitus“ on see osa kuulutusest tublisti sapisem, pealetikkuwam ja õpetlik olla tahtew. Sissejuhatuses lastakse, pilgates ridade wahelt, mõista, et ainult tema taolised mehed kutsutud ja wäärt on sõjawäge korraldama, kuna teised sellest kõssatagi ei tohiks.

Lõime omale sõjawäe wabadussõja algul igatahes ilma polk. T. ja asjata waew on „T.“ otsida Eestis enese „autoriteedi“ ees kummardajaid. Meie kodanikud on selleks liiga iseteadwad — ja targad. Edasi kuuleme, et polk. T. ka kohtu alal tegew tahab olla, nimelt olla ta „Walwe“ toimetuse au haawamise ja laimamise pärast wastutusele wõtnud, sest „eksimine“ tema kui „kindralstaabi walitsuse ülema“ wastu ei olla mitte andeksantaw (juba siis wist ka põlwest põlwe karistataw). Palume wäga ja soowime edu! Oleme aga ka wäga huwitatud, milles see „süüdistus“ siis õieti seisab. Kas käes ehk juba ajajärk, kus kohtuwõimude abil endid austama ja usaldama sundima hakatakse! Lõppusõna püüab olla esimesel joonel mingisuguseks ajaloo-õpetunniks algajatele koolijütsidele, kus Ed. Laamanni teost „Eesti lahkumine Wene riigist“ tsiteeritakse, „wabalt seletatakse“ ja kus iga rea wahelt higine püüd wälja paistab omale toetuspunkte leida ja õnnetuid lugejaid „sõja ja rewolutsiooni käiku“ tema prillide läbi waatama sundida. Kuid raske ja wõimata on tühja kotti püsti upitada ja antud hoobid tabawad siingi lõõjat ennast. Et üldine pilt weelgi täielikum saaks, siis toome ka sellest osast mõningad näitused:

Polk. T. toonitab suure paatosega: „mina käisin kogu aeg (1915—1920) sedasama rada, mis käisid kõik eestlased, kellel oli kallis oma kodumaa. Ühedel ainult tuli käia otseteed, teistel andis saatuse osaks pika ja waewarikka ringtee“. Nii, nii, polk. T. „teenused“ isamaa alatari ees on siiski tuntawalt suuremad ja wäärtuslisemad, kui

meie wabadussõja kangelastel, sest rada (s. t. sihtjoon) oli ju üks ja sama, aga waadake — tema saatuse oli kaugelt karmim selle „pika ja waewarikka ringtee“ pärast. Waene märter ja tänamata Eesti! Mis pärast pole senini weel mitte aukartuses mütsigi ühe ropsuga peast lennata lastud?!

Täitsa õige. 1917 a. ei ulatanud eestlaste nõudmised kaugemale autonoomias ja föderatsioonist ning Ülewenemaaline Asutaw Kogu oli „särawaks täheks“, mille peale pöördusid kõikide Weneriigi rahwuste ja seltskonnakihtide pilgud. Aga seda idüllilist jatkus ainult üsna üürikeseks ajaks, sest üsna kähku selgus, et ilusate sõnade ja loosungite ning nende tegeliku elluwõimise wahel siiski määratu kuristik olemas. Eestlased said omale õnneliku juhuse läbi parajal momendil Wene keskwalitsuselt laialdasema omawalitsuse wälja kiskuda, kuna naaberahwad sellestki ilma pidid jääma. Peale selle ei töötand päewpäewalt kaswaw korralagedus midagi head. Sai selgeks, et sealtpoolt midagi head loota ei ole, küll aga halba ja hakati otsima teesid oma rahwa elulisemate huwide kaitseks, mille krooniks sai Eesti iseseiswuse wäljakuulutamine. Silmapilk oli saatustlik, Eesti wajas omi rahwapoegi neil päewil hädalisemalt kui millalgi warem. Kodumaa hüüdu kuulsid paljud, aga kuhu jäite Teie, hra polkownik? Teie ütlete endid küll ka õigel ajal arusamisele jõudnud olema selle kohta, et Wene rewolutsiooni esialgsetest lubadustest meil wähe loota oli, ühtlasi aga leiata ka, et see „säraw täht“ Wene Asutawa Kogu näol siiski Donimaal paistma jäänud (see looduse ime jääb meile küll mõistmata probleemiks) ja tõttate ajawiimatalt sinna. — —

Polk. T.—l näib üleüldse olema hea and leida oma teguwiisi põhjenduseks alati motiivisi: 1917. a. ei nähta Eestis ka mikroskoobi läbi waadates kindralstaabi ohwitseri jaoks mitte tööpõldu; 1918 a. „parem uppuda Wene kodusõja sogastes wetes, kui kannatada uut Saksa orjapõlwe“. Aasta lõpul küll juba tõuseb waimline „tung kodumaa“ järele, kuid liha on alles nõder ja aukartus „wsedershawnaja Rossia“ wõimukandjate ees sedawõrd suur, et juldakse mõelda selle peale ainult „legaalsel“ teel ja „noritakse komandirowkat“ (tarwitame plk. T. piltlikku terminoloogiat) Judeenitschi armeesse pääsemiseks. Eestist ei juleta piuksatagi. Kuid et Kornilowi suremata wägiteod alles kirjapanemist ja korrigeerimist nõuawad, siis leitakse isegi see algupärane „komandirowka“ täidewiimata olema. Soowitame polk. T. wäga ühe tõsise küsimuse üle kord ka tõsiselt järele mõelda.

Iseseiswuse mõte ja teostamine ei leidnud Eestis aset mitte ühe-kahe päewaga, waid see tarwitas pikemat aega ja mehi, kellel oli julgust selle aate eest wõitlust alata. Ja tänulik maa ei tohi iial unustada neid rahwapoegi, kes mitte hukkujalt laewalt põgenejate rottide kombel jalga ei lasknud, oma rahwast saatuse hooleks jättes, waid temaga kurbtusi jagasid.

Mis oleks sündinud Eestiga aga siis, kui kõik meie intelligents oleks polk. T. eeskujul läinud igalepoole laiale Wenemaale „särawaid tähti“ püüdma ja taewa külge naelutama, kellelt oleksime siis weel iseseiswuse teostamist loota wõinud — see õnnistus ei kukkunud meile kätte mitte ju ilma jõupingutusteta! Kindel on igatahes, et sarnasel korral ujuksime praegugi kiirest woolawates Wene näljamaa „sogastes wetes“. Ja Kornilowi wõidu puhul ripuksime kõige paremal juhtumisel kätest-jalgust seotuna mingisuguse wiletsa autonoomse osana pörund Wene hiiglaste küljes, tahes ehk tahtmata sunnitud kõiki ilmariigi wapustusi kaasa elama. Aga igatahes rohkem eeldusi on weelgi halwemateks oletusteks. Polk. T. omagi tõenduse järele olla kindral Kornilow siiski kõige wabamõttelisem olnud, aga misugused garantiid olid olemas selleks, et just Kornilowi poolehoidjad wõimu juure püsima wõisid jääda, mitte aga Koltshak, Wrangel, Deniikin j. n. e.

Oma koh. Wene lehes ilmunud artiklit kaitstes, asetab polk. T. terve küsimuse üsna lihtsale alusele. Kindr. Kornilow olla olnud suur isamaalane, patrioot selle sõna kõige laiemas mõttes ning iga rahwa kohus ja õigus olla armastada oma isamaad ja kaitsta seda. Kindr. Kornilow olla langenud lahinguwäljal kui tõsine isamaa poeg ja kangelane. Kui wäejuht olnud ta silmapaistew suurus ja kui riigimees laia ja demokraatliku silmawaatega. Kuna aga iga sõjamehe ülim woorus pidada olema kõiki neid iseloomuomadusi austada ka oma weriwaenlaste juures, siis olla üsna loomulik ja õigustatud, et ka polk. T. seda teha wõis. Teoreetiliselt ei taha neile wäidetele küll keegi wastu waielda, kuid kõne all olewa artikliga on lood wähe teistsugused. Polk. T. ei ole mälestanud kindr. Kornilowi seal mitte ainult kui sõjakangelast, waid palju rohkem kui Suur-Wene idee esiwõitlejat ja nõndanimetatud „ajalooline õiendus“ on saanud mingisuguseks polk. T. poliitilise usutunnistuse awalduseks.

Barem „Walwes“ awaldatud artiklis oleme just seda fakti allakriipsutand ja polk. T. pole wõinud mitte sõnagi sellest ümber lükata. Et kindr. Kornilowi elutöö polk. T.

arwamise järele Eestile nii üliwäga tähtis oli, mikspärast ei lugend polk. T. tarwillikuks tutwustada esimesel joonel sellega siis Eesti lehtede lugej., waid ainult Wene rahwaringkondi. Oldagu kordki awalik ja õeldagu ilma puiklemata wälja, et see pala oma waimu ja tooni poolest wastuwõetaw oli ainuüksi sellel adressil, sest waewalt oleks ükski Eesti leht sellel kujul oma weergudel sellele „Wene asjale“ ruumi lubanud. Mis kangelase mälestuse ajaloolik jäädwustamine see siis õieti on?

Polk. T. kirjutust Wene lehes ja „Waba Maas“ ilmutud kuulutust kõrwti seades, wõrreldes ja rööbasjoooni tõmmates ei wõi tekkida kaht arwamist selles, et nad sisuliselt täitsa ühte sulades üksteist ainult täiendawad. Kui polk. T. isiku kohta kindr. Kornilowi üle kirjutud artikli järele weel ehk kõigil selget ülewaadet ei olnud, siis on see nüüd, tänu polk. T. enesele, täitsa kõrwaldatud ja meil ei tarwitse oma endise („Walwe“ nr. 9) artikli täienduseks omalt-poolt sõnagi lausuda, mida siinkohal tänades kwitteerime. Kuulutuse ladinakeelse pealkirja tähendust äga palume polk. T. täies ulatuses oma arwele kirjutada, sest ei ole kahtlust selles kes käesolewal juhtumisel „wihase Jupiteri“ osas esineb.

Iga lugeja juba otsustab antud andmete põhjal iseseiswalt kellel siin õigus ja kes waletab. Kel aga wõimalik sellele soovitam tingimata tähelepanelikult lugeda polk. T. kuulutust „Wabas Maas“ täielikult. On siiski huwitaw dokument. Oleme seda küsimust pikemalt käsitanud ja ühe ajalehe kuulutuse pärast wõrdlemisi palju kallist lehe ruumi raisanud, mitte sellepärast, et meid polk. T. isik nii üliwäga huwitab wõi et meie ehk endid wast puudutatud tundsi-me olema. Seda kaugeltki mitte, kuid leiame, et küsimus siiski mitte ainult üksiku isikuga ei piirdu, waid sellel laialdasem ulatus on. On palju kirjutud ja räägitud meie sõjaministeriumi juhtiwates ringides wõimule pääsenud meestest ja wooludest. Ka polk. T. kuulub kindralstaabi ülemana wastutusrikastel kohtadel seiswate isikute hulka, mikspärast juba tema arwamisi ja arusaamist sellest seisukohast waadatuna wõtma peab.

Teiseks jääb polk. T. teenuseks igatahes asjaolu, et ta armutat, kuigi enese teadmalt, paljastand on nimetud rühma sisemist waimuilma, mis senini meile siiski „tundmata maaks“ oli. Nüüd selgub meile alles nende tõsine poolehoid, riiklise ustawuse piirid ja waated wabadussõja kohta. Polk. T. esineb käesolewal juhtumisel teatud mõttes selle rühma waimlise juhina, ideoloogina.

Oleme kindlal arwamisel, et ta selja taga küllalt mehi leidub, kes walmis on kahe käega kõigele awaldatule alla kirjutama. Sellest peame tegema meiegi tarwilikud järeldused, ja read koomale tõmbama. Eestlased näib olema piiramata võimaluste maa. Veel ei ole jõutud sõjasündmuse kronoloogilises korras kirja panna, põhjalikumast wab. sõja ajaloo rääkimata, veel ei ole lubatud autasu tegelikku teostust leidnud, aga juba tullakse ja öeldakse jultunult — teie pole üleüldse sõdind ja teil pole järjekult ka teenuseid, waid need loorberid on meie päralt. Nüüd jääb wist veel järele ainult ära-oodata, millal polkownik Sikka ja K^o omi isiklisi mälestusi ja ülistusi „seltsimees“ Trotski adressil kuuldawale lasewad tulla, milleks loodetawasti kohalik Wene ajaleht ka oma weergusid keelama ei saa, kuna ju ka sms. Trotski „jagamata suur-Wenemaa“ ülesehitajate kilda kuulub, mis selle lehe sihile arwatawasti wastu ei käi.

M. M.

—o—

MIS PEAKS SEE TAHENDAMA?

19. märtsil s. a. sai Tolleilemale kellegi laewaülewaataja abi poolt raport sisse antud, seletusega maksmata jäänud ladumaksu kohta. Raport ise on väga selgesti kirjutatud, kannab raportit andja allkirja jne.

Kuid sellele järgneb ootamata resolutsioon:

„Minu juure ilmuda seletuse andmiseks, miks raport mitte isiklikult kirjutatud ei ole, waid kellegil teisel seda teha lastud.“

24. märtsil 1922. M. Jõudu.

Wene ajal anti keisri nime peale palwed sisse, kus ka ei nõutud, et palwe oleks isiklikult andja kirjutatud, waid pidi kandma ainult palwe andja allkirja.

Meil aga Wabariigis tahetakse niikaugele minna, mida kuskil ilmas veel tehtud pole. Ei tea, mis sellega õieti kättesaada taheti?!

M. S.

—o—

HRA SÕJAMINISTER, KAS SEE ON KA WALE?

Nagu teada, tegid meie põllumehed, s. o. Tarwitajate keskkühisus, Wenemaaga lepingu wilja muretsemiseks wiimasele. Esialgul läks asi hästi, kuid kui tähtaeg lõpule hakkas jõudma, milleks leping lõpulikult täidetud pidi olema, siis tuli keskkühisusel mõnikümme tuhat puuda rukkid puudu, mida kusagilt wõtta ei olnud. Mis teha?

Siis tuli põllumeestel meele, et sõjaministeerium ikka põllumeeste kasusid silmas on pidanud — ehk aitab ka praegu — ning pöörati sw. warustuswalitsuse ülema polkownik Rotbergi ja intendandi osakonna ülema alampolkownik Karunga poole abi otsima. Selgus — mehed ei olnud oma oletusega eksinud ning warustuswalitsus awas neile oma kõikesisaldawad ladud.

Rekordi kiirusega (kolm päewa) tehti poolte wahel leping, millega sõjaministeerium Tarwitajate keskkühisusele laenu näol 50.000 puuda rukkid annab. Tarwitajate keskkühisus kohustab ennast 1. aprilliks s. a. 50.000 puuda rukkid tagasi muretseda ja annab Eesti panka garantiiks 16.000.000 marka; kui aga selleks tähtjaks keskkühisus wilja tagasi anda ei suuda, siis maksab Eesti pank 16.000.000 marka sõjaministeeriumile. Rukki puuda hinnaks arwati 320 marka ja kogu see operatsioon pidi muidugi sündima sõjawäe tagawarade „wärskendamise“ näol.

Leping saadeti sõjawäe osakonna peakontrollöörile, kes ka wastawa märkuse peale tegi, mida aga polk. Rotberg tähelepanemata jättis, kuna ta sõjaministeeriumi juriskonsultile lepingut läbiwaatamiseks ülepea ei saatnudki. Wist puudus selleks aeg, sest asi oli ju rutuline ja põllumeeste kasud kaalu peal. Rukkid anti üle — ja warustuswalitsuse ülem polk. Rotberg jäi Tarwitajate keskkühisuselt rukkid ootama, mis pidi sõjawäe tagawarasid „wärskendama“.

Wahe peal tuli aga polk. Rotbergiile järsku meele, et siin ka sõjanõukogul oma otsustaw sõna ütelda on ja tagant järele pöörab ta sõjanõukogu poole, paludes oma seadusewastast teguwiisi kinnitada. See asi aga pani wist sõjanõukogu kohkuma, sest nagu kuuleme, ei olnud sõjanõukogu polk. Rotbergiga ühel arwamisel ja jättis asja kinnitamata.

Nüüd on wilja tagasiandmise tähtaeg möödas, Tarwitajate keskkühisus ei ole aga wilja tagasi annud ja selle huwitawa seadusewastase jandi tagajärjed annawad ennast praegu tõsiselt tunda, sest wahepeal on wiljahinnad kõwasti tõusnud ja 16.000.000 marga eest ei ole praegu enam võimalik 50.000 puuda rukkid osta, waid kõige paremal juhusel ainult umbes 40.000 puuda. Kust wõtab nüüd sõjaministeerium need puuduwad 10.000 puuda?

Mis oleks aga siis veel juhtunud, kui meil näituseks nüüd järsku sõda lahti oleks puhkenud ja mobilisatsiooni teel kokkutulnud mehi toita oleks tulnud? Kas jälle rahwa käest rekwireerida, sest ülejäänud tagawarasid ei oleks kaugeltki jatkunud.

Nagu teada, oleme nii kui nii palju wilja Wenemaale saatnud, nii et weel sajad tuhanded puudad wilja rahwa käest ära wõtta oleks lihtsalt nälja wäljakutumine, mis kahe kõrgema sõjawäelase seadusewastase teo pärast kergesti sündida oleks wõinud.

Nähtawasti oskab ja tahab hra sõjaminister ainult seletuste teel asja parandada, kuna tegelikult asi ainult paberile jääb. Kuidas muidu oleks niisugune kuulmata lugu sündida wõinud?!

See on igatahes juba niisugune riikline kuritegu, mille eest nende toimepanijad kohtu ees wastust andma peawad, lihtne noomitus siin ei aita, sest meie ei wõi kaugeutki kindlad olla, et meie warustuswalitsuse ülem jälle warsti mõne samasuguse numbriga hakkama ei saa, mis aga weel kurwemalt lõppeda wõib.

Sämi.

Sämi.

WEEL TOLLIWALITSUSEST.

Palju on räägitud tolliwalitsuse ametkonnast, kus wenestamine täies hoos edasi kestab, kus muulased õige ohtralt aset leidawad j. n. e. Loomulik, et sarnane poliitika ka oma kurbi tagajärgi andmata ei jäta. Toome oma rikkalikust tagawarast siin weel ühe näituse:

Läinud aastal sõitis Nõuk. Wenemaale keegi juut Sembarowitsch, keda kahtlustati salakuulamisest N. Wenemaa kasuks. Narwas, pool tundi enne esheloni edasisaatmist N. Wenemaale otsiti nimetud isik Narwa kaitsepolitsei poolt läbi, kahtlase kirjawaheuse leidmiseks. Läbiotsimisel ilmusid Narwa tolliwalitsuse 1. walwepunkti ametnikud läbiotsijate juurde ja nõudsid läbiotsimise lõpetamist. Nagu selgus, oli Sembarowitsch'il muu seas ka salakaupa, mis nähtawasti kawatsetud oli läbi lasta, ja ainult kaitsepolitsei nõudmise peale sai Sembarowitschi kraam tollitud. Üleüldiselt on asjalugu niisugune, et 1. tolliwalwe punkt laseb terwed rongid Wene optante läbi, ilma et waewaks wõtaks pealiskaudsetki nende asju läbiwaadata, kuna Jamburis wenelased otse wastupidiselt talitawad.

N. Wenemaa esituse ametnik Ulst hoopleb awalikult, et „Eestist on hea igasugust kraami N. Wenemaale saata, sest kõik tolliametnikud Narwas olla tema head tuttawad“. Ja ei ole ka ime, sest meie Narwa tolliametnikud, nimelt wenelased Petrow, Sidorow ja Porga prassiwad päewad läbi Narwa Wene esituses ja hooplewad kui palju igäüks raha teinud.

Wäga südamlük wahekord, mis otse uskumata näib olewat! Kuid arusaadaw on, et Wene esitus herrasid Sidorowi, Petrowi ja Purgat mitte ainult ilusate silmade pärast ei jooda, waid siin peawad ka teised põhjused olema.

Piiri peal niisuguseid isikuid pidada on andeksandmata riiklik kuritegu, mille eest esimeses järjekorras need wastutama peawad, kes neid isikuid sinna on määranud. Aga hra Jõudul ja iseäranis hra Werzinskyl see wist ongi meelejärgi, sest mida rohkem wenelasi, seda kergem töötada, pole waja oma kuulsa „resolutsioonide raamatu“ kalla pead murda, et wastawaid Eestikeelseid resolutsioone leida.

Kui kaua see niimoodi weel kestma peaks?

TEADMISEKS SÕJAMINISTRILE.

Oma aruandes riigikogule toonitas hra sõjaminister muuseas, et senini ei ole juhtumist ette tulnud, kus ohwitser sõdurit oleks lõõnud. Et hra sõjaminister selles asjas nähtawasti küllalt informeeritud ei ole, siis lubatagu siin temale teadmiseks paar nähtust ette tuua.

27. mail 1921 a. lõi ratsapolgu al.-leitn. Haasenjäger kindluse suurtükiwäe 2. grupi sõdurit Johannes Kulp'i niiwõrd kõwasti wastu kõrwu, et lüüasaaja kõrw trumminahk katkes. Sõduri ülemus kandis asjast 2. suurtükiwäe polgu ülemale raportiga ette, mille sisu käib järgmiselt:

Kindluse suurtükiwäe

2. grupp 2. Suurt. polgu ülemale.
31. mail 1921 a.
Nr. 2333. R A P O R T.

Minule alluwa grupi reamees Johannes Kulp'i raporti juurde lisades, kannan ette, et nimetud reamees sai ratsapolgu alam-leitnant Haase wõi Haasenjägeri poolt niiwõrd kõwasti wastu kõrwa löödud, et kõrwa kuulmenahk katkenud on. Sõdur Kulp on minule isiklikult kauemat aega tuntud kui wäga korraliku ülespidamisega ja käsutruu sõdur. Tema teenis enne minu alluwuses 3. grupis ja ei ole kunagi minu poolt karistatud ega ka korratu teenistuses märgatud. Sellepärast leian ratsapolgu ohwitseri toore ja kombewastase teguwiisi ülemalnimetatud minule alluwa sõ-

duri wastu täiesti seadusewastase olewat ja palun Teie korraldust süüdlase kohtulikule wastutusele wõtmiseks.

Lisa: 2 raportid ja diw. ülemarsti tunnistus nr. 2652.

2. grupi ülem kapten Rasumow (allkiri).
Asjaajaja eest (allkiri).

Selle raporti tagajärjel pandi ratsapolgu ülema poolt juurdlus toime, kus lööja alamleitn. Haasenjäger järgmist seletas:

SELETUS.

27. mail tulin mina kella 18 aegu 2. esk. kööki ja leidsin seal ees mõnda ratsameest ja kedagi wõõrast sõdurit, kes ennast poole kehaga katelde wahel ahju peale toetas. Kui mina meestele „tere õhtust, poisid“ ütlesin, seisatasid ratsamehed „waik“, kuna see wõõras sõdur mulle lihtsalt „tere“ wastas, ilma et oleks liigutanudki. — Mina otsekohe astusin temale juurde ja küsisin, kes tema on. Mees tõmbas õige laisalt sirgu, misjuures tema minule õige rahulikult ja häbemataolt otsa waatas. — Mina küsisin, kas niimoodi terwitatakse, mis peale tema midagi „mis on?“ wõi sellesarnast wastu küsis, mida just, mina ei mäleta õieti, ei ole ka wõi heasti enam tähele pannud, sest süda läks minul terwe selle ülespidamise pärast nii täis, et teda pahema käega wastu pead lõin ja teda otsekohe kõõgist wälja saatsin.

Ratsapolgu 2. esk. noor. ohw.,

al.-leitn. Haasenjäger (allkiri).

Nagu pärast selgus, oli see 2. kindl. suurt. grupi ream. Kulp.

Al.-leitn. Haasenjäger (allkiri).

Ratsapolgu ülem kandis selle juurdluse 10. augustil 1921 a. nr. 6168 all 2. diwiisi ülemale otsustamiseks ette, raportile nurga peale „Wäga rutuline“ kirjutades.

Nüüd on selle „wäga rutulise“ raporti ettekandmise ajast juba kaheksa kuud mööda, aga raport ühes juurdlusega pole wistist praegugi weel diwiisi ülemani jõudnud, sest asjale pole mingisugust korraldust järend. Kas ei päriks wahest kindral-major Pödder oma staabiülemalt järele, kuhu see juurdlus jäi.

Loodame, et warsti kuuleme asjale seadusliku käigu andmisest ja ühtlasi ka nende wastutusele wõtmisest, kes juurdlust, kas sihilikult ehk lihtsalt hooletu ametikohuste täitmise läbi lasid mitu kuud ettekandmata seista.

Möödaläinud kuul pidas Tallinna Balti jaama komandant alamleitnant Mühlbaum jaamas teadmata põhjusel kaks sõdurit kinni. Üks nendest toodi komandandi tuppa, kus hra Mühlbaum temale ilma pikema jututa niisuguse hoobi wastu kõrwa andis, et sõduril kõrwa trumminahk katkes. Lüüasaanud sõdur pööras kohe arsti poole, kes seda kirjaliku tunnistusega kinnitas. Nimeetatud sõduri teenistusekoht on inseneriwaepataljonis.

Lõpuks weel üks märkus: Kui hra sõjaminister arwab, et niisuguste teadete awaldamine sõjawäge lõhub, siis lubatagu selles kahelda, — otse ümberpöördukt, niisuguste nähtuste awaldamine sunnib kõrgemaid ülemaid sarnaseid rusikakangelasi teenistusest wälja kihutama ja kohtu alla andma, mis kahtlemata terwendawamalt sõjawäe peale mõjub, kui sarnaste juhtumiste üle waikimine ja rusikakangelaste jätmine sõjawäkke.

WAARNAHTUSED KITSAROOPALISEL.

Pärnu-Tallinna kitsaropalisel tarwitatakse wäga ohtralt ametiwagunid kõrgemate ametnikkude sõitudeks, nii et sagedasti kolm kuni neli seesugust wagunit ühes rongis on ja selle tõttu reisijate wagunid liiga wähe reisijate arwu järele rongi koosseisu pannakse.

Nendes wagunites sõidawad sagedasti inspektor Grünberg, Kõwerjalg ja Lande oma tuttawatega, kes linnast tulles kohe ametiwaguni lähewad, ilma kassast piletit ostmata.

Sagedasti pannakse nendes ametiwagunites nimetatud isikute poolt toime joominguid ja sööminguid.

Kord läks konduktor Born hra Grünbergi wagunisse, kus mitu eraisikut ja naisterahwast wiibisid, kuid enne kui Born teatada sai, mistarwis ta sinna sisse tuli, kihutas Grünberg tema toorelt karjudes wagunist wälja, üteldes, et Born joobnud olla ja et mitte Bornil ei olla õigust teda kontrolleerida, waid temal Borni. Peale selle andis Grünberg kaebtuse Borni peale raudteewalitsusele, mis aga raudteewalitsuse poolt tähelepanemata jäeti.

Edasi anti herradele Grünbergile ja Landele nende nõudmise peale 5 sülda raudtee puid maksuta, nende üldise korteri tarwis, Riesenkampfi tän. nr. 9, ja peale selle Grünbergi teise korteri jaoks Narwa maanteele 2 sülda ja kolmanda korteri jaoks Kopli tän. weel 1 süld; aga raudtee teenijatele antakse

ainult $\frac{1}{2}$ silda puid kuus — kohe wäljamaksetawa raha eest.

Herrade Grünbergi ja Lande nõudmisel tehti raudteewalitsuse kulul põhjalik remont nende üldises korteris, Riesenkampfi tänaw nr. 9, eramajas, mis raudteel mitukümmend tuhat maksuma läks.

Lutheri wabrik oli pakkunud umbes 600 kantsülda põletispuid müüa à 4.500 marka, missugust hinda raudteewalitsus kalliks pidas ja puid ei ostnud.

Mõni aeg peale selle pakkunud keegi teine isik neid puid raudteele müüa à 5000 marka — ja puud said hra Grünbergi soovitusel ostetud.

Kui aga ilmsiks tuli, et puud halwad olid ja umbes sada silda puudunud, siis ei kuulnud ei hra Grünbergi ega Lande poolt selle üle nurisemist, mida teistest kohtadest ostetud puude üle sagedasti kuulda oli.

G. H.

HERRA SÕJAMINISTER, MIS TEIE SELLEST ARWATE?

Läinud aasta suwel assigneeriti uute aeroplaanide ostmiseks sõjawäele kaheksa miljoni marka ning saadeti selleks otstarbeks Saksamaale komisjon, koosseisus: lennuroodu ülem kapten Steinberg, lendurid — wan.-leitn. Bergstresser ja leitn. Haas, ning riigikontrolli esitaja hra Roose. See komisjon ostis kaheksa aeroplaani, mis aga, nagu kohe peale kohalejõudmist selgus, niisõõrd wanad olid, et neid sugugi lendamiseks tarwitada ei wõidud: aeroplaanide kerede toed olid koide läbisõõdud, mootorid roostetanud, nii et neid wõimalik polnud koguni käima panna, üks mootor tuli kõrwale heita, kui täiesti kõlbmata jne. Pika töö järele on need ostetud aeroplaanid praegu enam-wähem „korda“ seatud, kuid — mitte ainukenegi lendur ei julge nendega õhku tõusta, ning isegi proowilennud, mis juba ostmisel oleks pidanud tehtud saama, on weel senini tegemata. Kokkuwõttes: uute korras aeroplaanide asemel osteti mingisugused kaelamurdmise aparaadid, mis aga enesetapjate puudusel senini tarwitamata seisawad.

Juhtides riigikogu tähelepanu selle „ostmise“ peale, ootame huwitusega — kas leiab hra sõjaminister ka selles loos wabandawaid põhjuseid ning kuritegewuse tundemärkide puudumist (senini pole weel kedagi wastutusele wõetud), ning mis mõeldakse lõppude lõpuks nende miljoniliste kaelamurdmise aparaatidega peale hakata?

Miles.

MÕNI SÕNA MAAREFORMI TEOSTAMISEST.

(Kiri toimetusele).

Wiru maakonna walitsuse poolt sise-ministrile saadetud märgukirja „Walwes“ nr. 13 lugedes, tahaksin seda nii suure tähtsusega küsimust ka teisest küljest walgustada.

Märgukirjas öeldakse „et käesolewal aastal maatahtjate seas üleüldine rahulolematuse walitseb põhjusel, et planeeritud mõisatest ainult mõned üksikud talud wäljaandmisele tulewad...“

Üleüldise rahulolematuse põhjusi on weel palju olemas peale mainitud põhjuse, mis iga aasta, algades esimesest maareformi teostamise aastast peale, korduwad. Et nüüd Wiru maakonna walitsus üht rahulolematuse põhjust kõrwaldada püüab, on igatahes rõõmustaw nähtus, kuidas jääb aga lugu teistega? Maakondade walitsustele (sest rahuolematused sel alal ei ole mitte üksi Wiru maakonnas, waid üle riigi kõigis maakondades) tuleb pea iga mõisa jägamise üle protesti-palwekirju. Kas on maakondade walitsused waewaks wõtnud nende protestide alusel üleüldiseid rahulolematusi wälja uurida ja neid kõrwaldada?

Isegi samal maakonnawalitsuse koosolekul, kust märgukiri wälja saadeti, oli Mäetaguse wallanõukogu protokollki kinnitamine, mille järele isegi wäikesest Kiigla mõisa sündamest 12 krunti wallanõukogu poolt antud wälja antud, enne kui sõdurid, need eesõigustatud maasaajad, wallanõukogus üleüldise kõne alla olid wõetud. See on üks näitus paljudest sarnastest nähtustest.

Teine näitus: X. wallanõukogus on Z. mõisa peale kandidaatide määramine. Wallanõukogu ega ka maatahtjad maaseadust (mis õnnetuseks ennast igamoodi seletada laseb) põhjalikult ei tunne. Kõige kompetentsem sel alal on riigimaade ülema esitaja. Seega on wiimane tegelikult kandidaati määraja, olgugi, et maaref. teost. määr. ptk. VII, § 68 ja W. W. poolt antud wastawate juhtnõõride § 2 tema ülesanded ja kohused wallanõukogude koosolekutel kindlaks määrab. Juhtub ka, et mõni maatahtja maaseadust lähemalt tunneb ning wallanõukogule selgeks jõuab teha, et siin mitte seaduse järele käidud pole, wõibab siiski harilikult ametnik lihtsa ettekäändega: „kas ma siis maaseadust ei tunne? — ega ma esimest kord mõisaid jaga. Arwate, et pole õieti talitud, andke protest maakonna walitsusele...“ Antakse aga protest maakonna walitsusele, siis saadab see kaebtuse wallanõukogule uuesti läbiwaatamiseks ja

wäga harwa tarwitakse selle juures juhtn. § 7. Eelnimetud ametnik ühes wallanõukoguga aga ütleb: „ah, mis meil sellest häda, ei lähe läbi — jagame uuesti, läheb läbi — on lori lõpetud“.

Silmas pidades, et kandidaatide määramisega jaanuari teisel poolel alust tehakse ja maakonna walitsus weel protokollide läbiwaatusele wõtmisega omakord wiivitab juhtn. § 8 austades, jääb teistkordne kaebuse tõstmine teistkordse wallanõukogu otsuse peale, mis endisel alusel, ainult teisel kujul, tehtud, niiwõrd hiljaks, et wõimata weel maakonna walitsusesse saata, sest juhatuskiri mõisamaade wäljaandmiseks § 2, märkus 1 lausub: „kui kewadisel maa wäljaandmisel wallanõukogu poolt ülesseatud kandidaatidest kuni 15. aprillini maa-saajad maakonna walitsuse poolt määramata on, määrab nad riigimaade ülem.“

Maatahtja, läbiwintsutatud ja nähes, et ikkagi tema õigus kaitset ei leia, kaotab oma usu maasaamise korra sisse. Hakkab teisi teid otsima ja leiabki selle põllutöministeeriumis.

Põllutöministeeriumi poole pööranud maatahtjaid arwele wõttes saame statistilised andmed, kui suur rahulolematuus maatahtjate seas maareformi teostamise tegeliku läbiwiimise üle on. Terwet põllutöministeeriumi poole pööranute arwu wõrreldes arwuga, kelle palwekirjad põllutöministeeriumis täitmist leidnud, näeme ka kui suur % rahulolematusi õigustud on, sest põllutöministeerium ei jaga kohtasi ka mitte uisa-päisa. Mul on kindlad andmed, et põllutöministeeriumi poole pööranute seas isikuid leidub, kes enda protestiga mitte ainult ühel korral maakonna walitsust tagajärjeta tülitanud, lõpuks põllutömin. kaitset leides ka maakonna walitsus tema õigused tõeks ja seaduslikuks tunnistas. Kokkuwõttes näeme — üksikud saawad rahuldud, üleüldistest rahulolematustest aga ei hoolita.

Asjata on siin süü peapõhjust põllutöministeeriumi ja tema üksikute ametnikkude kaela weeretada, kui selle aluseks maakondade walitsused ise on. Ei aita kandidaatide määramise osawõtmisest ka demobiliseeritud sõdurite liidu esitajad ja rahawäe ülemad.

Maakondade walitsused! Wõtke sisseantud kaebused tõsisema läbiwaatamise alla ja andke põhjendatud kaebuste wäljakutsujaid kohtu alla.

A. J.

KES KUTSUB MEIE OHWITSERIDE SEAS LAHKHELISID ELLU?

Sõjamineister k.-m. Soots kirjutab selle alati „Walwe“ arwele. Toome siin ühe näituse teiste sarnaste seast, et igauks ise otsustada wõiks, kust neid lahkkelide hallikaid otsida tuleks.

Oma eelwiimases numbris tõstisime m. n. „wanem-leitnant“ Maasiku kohta awaliku küsimise, mille peale aga senini weel wastust pole antud. Hera Maasik on küll gardemariini kursustel olnud, kuid peale rewolutsiooni Kaugesse Idasse sadetud, s. t. tege-wast wäest hoopis wäljapoole. Loomulik, et seal sarnase wolitusega isikuid ei olnud, kes õigustatud oleks olnud kedagi ohwitseriks ülendama. Sarnaste õigustega oli tol ajal Wene ajutine walitsus (enne rewolutsiooni keiser). Pealegi lõpetati juba 1917 a. oktoobril Wene sõjawäes ohwitseride aukraadide andmine. Herra Maasikul on aga weel häbematus jatkunud oma wanadust ohwitseri auastmes lugeda päewasti, mil teda gardemariinina teenistusesse wastu wõeti. Wene seaduse järele loetakse gardemariini teenistust ainult pensiooni saamise puhul ohwitseri teenistuseks, mitte aga aukraadide saamise juures.

Siis weel see omapärane klaweri ostmise lugu.

Kõik see on nii maa- kui merewäe ülemusele peensusteni teada, kuid „hoowidamide poliitika“ on nähtawasti sedawõrd mõjuw, et selle kõige peale ei reageerita. Hulgalised pahameele awaldused tulewad merewäe ohwitseride seas kuuldawale. Teisiti ei wõigi see olla. Selle üle kõigitawad pead ja muigawad pihku ka kadetid, kelle otsekoheseks ülemaks ja „kaswatajaks“ kõne all olew herra on, — ülemuse silmis on aga asi kõigiti korras.

Mida sellega kätte tahetakse saada? Kas sarnane herra ongi siis meie tulewaste ohwitseride eeskuju?! See ongi siis see isik, kes peab õpetama noortele ohwitseridele aumõistet ja kohusetunnet nii kaassõjamehe kui isamaa wastu?! Kuhu on siis nüüd korraga õigluse ja aumõiste meie wanemate sõjawäejuhtide juurest kadunud, kellest mõned seda ajalehe weergudel igal wähegi wõimalikul juhtumisel enda ainuõigusena reklameeriwad?

Lugege ja otsustage, kes külwab lahkkelisi meie sõjawäe ridadesse?

O. R.

KUIDAS PÄASESID MUULASED EESTISSE!

Meile kirjutab üks hästituntud optant:

Ootasin kodumaale pääsemist Peterburi opteerimise komisjonis wiis kuud. Aeg wenis sellepärast pikale, et minul komisjonis esimehe Org'i ja teiste tema „kaubamaja“ tegelaste juures tutwus puudus. Igapäewasel komisjonis käimisel sain tuttawaks kellegi Eestisse töttawa Wene suurt-sugu proua Kraft'iga, keda wiimast kord Peterburi sõjatsensuuris dokumentide läbiwaatusel nägin; siin äratas ta minu tähelepanu teatega, et ta tsensuuri kaudu endise Wene keisri pildi Eestisse saatwat, mis wiimane temale isiklikult annetanud. Eestist lubas K. wäljamaale sõita.

Elan juba enam kui aasta Eestis. Hiljuti kohtasin nimetatud prouat rahwarikkas kohas. Ta teatas, et elawat Wene tänawas nr. 17, krt. 7. Esimene küsimus oli temal, kas minule Eestis meeldib, ehk püüan ka mina esimesel võimalusel Wenemaale tagasi minna. Wastasin õiges tundes, et ma Wabast Eestist millalgi ei lahku. K. aga teatas minule, et temale Eesti sugugi ei meeldiwat ja ta siis, kui võimalus awaneb, Wenemaale tagasi sõidab. Arwatawasti ei anna K. südamele kaasatoodud keisri pilt rahu ja ta ootab igatsusega seda päewa, mil monarhismi must kotkas jälle oma tiiru suure ja jagamata Wenemaa kohal saab lehitwama.

Warem trehwasin Tallinnas Peterburi ärimeest, muulast Deglingit, kes Peterburis minu üle naeris, et ma nii kaua dokumente ei saanud. Tema olla need kergesti saanud, milleks ainult natuke miimika kunsti oskamist — silmade pilgutust — tarwis läinud. Nüüd elawat ta Nõmmel. Kui kirjeldatule weel juure lisada poolaka Liliensterni lugu; keda Erjapea ja Org iseäralise huwitusega Eestisse pääseda aitasiwad, siis peame küsima, missugused riiklised huwid sundisid eestkätt neid wõõraid Eestisse tooma ja eestlasi poole aasta kaupa sissepääsemist ootama panema?

Seda kirjutades tuleb meele jutuaajamine ühe wälisministeeriumi anetnikuga, kes Org'i suureks teenuseks seda luges, et ta wäga kiiresti paljudele wäljamaalastele Eestist läbisõidu dokumentid muretsenud, mille eest wiimased Org'ile kiidukirjasid saatnud. Paljud jääwad aga siin peatama. Tähendab: wõõrastelt saadakse kiidukirju, omad lastakse kuni aasta opteerimist oodata ja Jamburis wiimse waranduse kaotada, kui ka Peterburi wangimajades ägada.

A. A.—s.

OHWITSERIDE AUKRAADIDEST JA ÜLENDAMISEST.

Meie rahwawäe loomisel ja moodustamisel on käidud peaaesjalikult Wene eeskuju järele. Teisiti polnud see sõja kestwuse jooksul õieti ka mitte võimalik, sest olime sõjaasjanduses waremalt omandanud nõndanimetatud „Wene kooli“ kogemused ja nii halb kui see iseendast on, tuli sellega kui paratamatusega leppida, lootust rohkem omapärasema ja modernima sõjawäe korralduse saamiseks tulewiku peale pannes.

Nüüd elame juba kolmandat rahu aastat, kuid peame kahjuks konstateerima kurba fakti, et selle, wõrdlemisi pika aja jooksul, õieti midagi püsiwamat ja olulisemat pole korda saadetud, ei ole seda lihtsalt püütudki.

Kujuka ja ühtlasi ka huwitawa pildi sellest pakub ohwitseride auastmete ja ülendamise küsimused. Siin ei ole praegusel momendil üleüldse enam mingit süsteemi ega korda, waid walitseb eht Babiloni segadus ja koguni omawoli. Praegu makswad aukraadide nimetused on meil päritud wene lastelt ja need on astmeliselt järgmised: ülemohwitserid — wiis: lipnik, alamleitnant, leinant, alamkapten, kapten; staabiohwitserid — 2: alampolkownik, polkownik; kindralid — 3: kindralmajor, kindralleitnant, kindral. Lääne-Euroopa sõjawägedega wõrreldes on meil ülemohwitsersid 2 rohkem, staabiohwitserisid aga üks vähem. Teiseks ei jäe wist kellegilgi silma torkamata mõned puht-wenelised nimetused — alampolkownik, polkownik. Aukraadide gradatsiooni muutmise küsimus on kogu wabariigi kestwuse aeg päewakorral seisnud, sellest on palju räägitud, palju kirjutatud, kogunisti äpardanuid katseidki tehtud (taheti, näit. kord Saksa moe järele „obersti“ luua, mis nähtawasti mõnele isandale sedawõrd meeldis, et nad kaua aega sellest loobuda ei suutnud, kuid wanker püsis ikka alles endisel kohal. Põhimõttelisi wastuwaidlusi ei ole. Selge on ju igapähele Lääne-Europaga ühtlustamine ja wenemägiliste nimetuste ärakaotamise tarwidus. Milles peitub siis takistus? Nagu kuuleme, olla wastawal asutusel ammu projekt wal-mis, ja mitmes wariatsioonid weel pealegi, wäljatöötatud, mille järele lipniku ja alamkapteni auastmed ärakaoksid ja esimese staabiohwitseri aukraadina „major“ juure tuleks ning alampolkownikud ja polkownikud „kolonel-leitnantideks“ ja „colonellideks“ ümber saaksid nimetatud. Ras-kusepunkt seista aga kawa tegelikus läbiwiimises — mis teha nimelt arwurikka alkaptenite koguga. Iga terweltmõtleja inimese parema arusaamise järele wõiks siin

juttu olla ainult kõikide alamkaptenite ülendamisest kapteniks endise alamkapteni teenistuse wanadusega, kuna osa kaptenisi majoriteks ülendatud saaksid. Kuna auastmetes ülendamisest pärast 1. maid 1920. a. väljateenitud aja eest olnud ei ole (mõni üksik juhtumine väljaarvatud, millest allpool juttu teeme), siis on juba nagu nii sellegi aja kestes kõigil alamkaptenitel minimum ligemale paar aastat kapteni aukraadi peale väljateenitud. Nagu öeldud, sarnane moodus oleks ainsam ja õige ning lahkaramisegi ei võiks tekkida. Aga meil on see võimalik. Meil leidub mehi, kelle hingesse sarnane asi ei mahu. Nii näituseks kirjutab „Sõduris“ (nr. 22, 1921) „kindralstaabi polkownik.“ Reek: „Nii kui nii on meie ohwitseride koosseis wilumata ja noor, niiwõrd noor, et väljamaalased ei saa sellest ilma teatud ironiata mööda minna; alatasa on kuulda küsimusi kaptenite ehk alampolkownikute käest: „kui wana Teie õieti olete?“ Ei maksa ka unustada okupatsiooniaegset sakslaste hirmu meie kõrgete aukraadide ees. Tihti tuli ette pilt: Saksa tegeliku teenistuse leitnant, kohates meie kapteni, hüüdis: „Donnerwetter! Wie jung ist der Mann.“

Missuguse põlguse ja ülalt alla waatamisega on kirjutud need read, lihtsalt, ei taha uskuda omi silmi. Meie ohwitserid on omad aukraadid lahingu väljal teeninud ja noorus on neile igatahes auks. Samuti ja wast rohkemgi võiksime imestust awaldada N. Reeki „polkownik“ aukraadi juures. Ja waga võimalik küll, et siin mõni sakslane tõest imestuse pärast käsa kokku liites hüüda wõis: „Donnerwetter! Wie jung ist der Mann!“ Aga oleks nad waesekesed weel teadnud, kui waga kerge waewaga meil weel „kindralstaabi ohwitseriks“ saadakse, seal oleks neil juba palju tõsisem põhjus olnud ehmatuse pärast juhmiks jääda.

Lugedes sarnaseid „waimusünnitusi“ ei üllata meid enam wist liiati uudis, et nimetatud küsimuse käsitamisel wõisid ka leida geniaalsed pead, kes kalkuleerimise alla wõtsid alamkaptenite leinantideks tagasi alandamise võimalused ja selles Gordiuse sõime lahtiarutamist nägid. Ja need mehed istuwad praegugi weel koos, murrawad oma higitilkadest aurawaid päid ning ka kõige kuulsam ettekuulutaja ei wõi täpipealselt ettekuulutada, millal nad oma saatustliku lõpusõna huultelt libiseda lasewad, sest küsimus näib ka neilegi ikka pisut nagu keeruline olema. Siin ei taheta ju ei enam ega wähem kui sõjas väljateenitud aukraade ühe sulekriiksuga annulleerida! Kahi omast kohast autasul! Igatahes oleks

see samm esimene sellesarnane juhtumine maakeral. Küsimus seisab ka weel selles, kas ükski wabariigi ohwitser omaga sarnast operatsiooni toimetada laseks ja kui leiduks tõest sarnane isik, kas ta siis kõlbaks weel ohwitseride korporatsiooni, kas ei tuleks kaaswõitlejatel temale õiget teed kätte näidata. Ja, wast herrad ehk wõtaks ka waewaks järele küsida, ütleme — mõne pisutki kodanikuteadust õppinud õppuri käestki, kas üleüldse on lubatud seaduse tähe ees sarnased kombinatsioonid.

Sõja ajal sündis ohwitseride ülendiramine aukraadides Wene reeglite järele. Sõjaministri päewakäsuga nr. 234, 8. maist 1920. a., loeti teenistus rahuaegseks ja ühtlasi lõpetati ülendiramine ära kuni sellekohase ülendiramise korra väljatöötamiseni, kus äramääratud oleks aukraadile wastaw amet, teenistuse aeg selles ehk teises auastmes jne.

Warsti on sellest ajast kaks pikka aastat ajamerde woolanud, kuid mainitud hädalikka ja ülitarwilikka määrusi ootame tänaseni asjata. Tahtmata kerkib küsimus igal ühel keelele — mis teeb meie sõjawäe keskwalitsus oma nii waga mitmesuguste asutuste ja arwurikka koosseisuga, kelle kohus ja ülesanne on sarnaste asjade eest hoolitsemine? Leiame, et siin andeksandmata lohakusega ja saamatusega on tegemist. Kui ei ole pukilolewatel meestel tahtmist ja mõistust sarnaste küsimuste lahendamiseks, siis andku nad parem juba ise ruumi teowõimsatele. Sarnane olukord ei tohi aga päewagi edasi kesta, sest see tekitab õigustud ja laialdast nurinat. Hra. sõjamini. ter armastab igas ühes, kel aga julgust jatkuw ministeeriumis ettetulewate wäärnähtuste peale tählepanmist juhtida, näha sõjawäe lõhkujat, aga kas ta on ka millalgi järele mõtelnud, et just niisugune teguwiis on lõhkuja. Aga see pole weel kõik, saadakse hakama weel keerulisemate „numbritega“. Nagu eelpool tähendatud, lõpetati ülendiramine 1. maist 1920. aastal. Kellel selleks tärminiks kas wõi ükski päew järgmise aukraadi saamiseks väljateenimata jäi, pidi ootama jääma, ehk kui wäeosa ülem, tüdinedes tagajärjetast ootamisest ja õigluse printsiibist tagasihutatud, ülendiramise ettepaneku kellegi kohta tegi, siis lendas see armutalt koralduswalitsuse „akti“ tolmu- ma, sest — rahuaegsed teenistusewormid pole mitte väljatöötatud! Ja südametunnistuse piina ei tunnud seal juures keegi, kuigi sajandatel ohwitseridel 1. maiks ainult mõni ainsam päew väljateenimata jäi ja rahuajal kui teenistust sellest ajast kas wõi 100 kor-

da aukraadis pikemaks lugeda, ka uus aukraad ammu wäljateenitud on.

Meie sõjawäelased on õppinud kannatama ja ootama, nii ka siin. Kui aga wabariigi aastapäewaks 1922. a. korraga päewakäsk ilmus, mille järele 5 ohwitseri auülenbust said, kelledest ainult üks ainsam oma uue aukraadi 1. maiks 1920. a. wäljateenitud oli, teised aga „kiiduwäärt teenistuse“ eest teenistuse wanaduse said ülendamise päewast arwates, siis alles pääsis pahan dustorm lahti. Ei taha waielda, et nimetud isikud wõiksid olla kaaluwas enamuses tublid ohwitserid ja ülenduse kõigiti ära teeninud, aga piibi oldama järjekindel ja ei tohitud teha mitte ühtki erandit. Süüdi on siin ainult kõrgem sõjawäeline ülemus.

Pealegi oli nende wiie mehe hulgas üks, nimelt kapten Oinas, kes alles hiljuti nõukogude Wenemaalt Eestisse tuli ja kes meie wabadussõjast kurja undki pole näinud.... Käsi südame peal, kas see polnud hoop näkku meie sõjakangelastele! Küsime, kellele oli tarwis, kes wõis tunda ja tundis rõõmu sellest awalikust skandaalst. Arwame, selle juures ei wõi olla kahtlust. Kui kibe ülekohus, õiguste jalgade alla tallamine, igasuguse korrektsustunde puudumine nii lopsakalt õisi ajab ja maad wõtab, siis muutuwad meie wäljawaated küll tund-tunnilt kiires tempos tumedamaks ja tumedamaks. Meie ei mõtlegi sarnaste nähtuste juures silmi kinni pigistada ja neid surnuks waikida, waid awaliku arwamise poole pöörates, nõuame kategooriliselt nende kõrwaldamist. Ohwitseride aukraadide ja ülendamise küsimused peawad soowitud lahendamist leidma ja seda kõige lähedamal ajal. On oodatud juba kaks aastat, jatkugu sellest sekskorraks.

Kõrwaltwaatajal, harilikul kodanikul, wõib ehk aukraadide küsimus paista enam-wähem kõrwalise tähtsusega mille ümber üleüldse tõsisemaid põhimõttelisi waielusid ei wõiks tekkida, kuid see pole mitte nõnda. Kés wähegi sõjawäe elu-oluga tuttaw, see teab, et ükski korralik, regulaar-sõjawägi ei saa läbi ilma ohwitserideta, järjelikult ka ilma aukraadideta, ükskõik mis nimetused meie ka anname. Nii, näituseks, on ju kommunistlises sõjawäes ka ohwitserid olemas, kuigi warjatult teiste nimetuste (ameti) all. Sõjawäeline kord nõuab nimelt käskudetäitmise teostamiseks wanaduse, printsibi makspanemist, mis awaldub wälispidiselt just aukraadides. Sellepärast on ülitähtis, kuidas ja missugune süsteem meil lõppude-lõpuks maksuma hakkab. Wene armees oli üheks peapuuduseks just ohwitseride aukraadide rohkus ja pikk tee-

nistuse aeg igas aukraadis, mille tõttu staabi ohwitserideks ja kindraliteks said juba wanad raugad, kelledest sõjawäljal üsna wähe kasu oli. Siis nõudis Wene kord weel, et igale aukraadile piibi wastama ka teatud ametikoht. Kapteniks näituseks wõis saada ainult rooduülem. Kuna meie sõjawägi wäga wäike ja õieti enesest kujutab kaadrit, mille ümber sõja puhul mooduneks meie malewa, siis tuleb wiimases punktis küll wäga ettewaatlikult toimetada. Nagu näeme, tahetakse meil ka selles suhtes Wene radades käia ja käiaksegi juba. Samuti on palk osalt ärarippuwaks tehtud aukraadist. Et kõik need faktorid meeolu rikuwad ja elutingimised wäljakannatamataks muudawad, siis ei taha paremad ja iseseiswamad ohwitserid, kes ometi meie malewa hing, enam sõjawäe ribades püsida, waid lähewad ära teistele tööaladele, mille lomulikuks järelduseks muidugi meie sõjawäe sisemise tubliduse langemine.

See nähtus on juba laialt maad wõtnud ja laieneb päew päewalt kiiremas tempos. Suurt sõjawäge ei jõua meie ülewal pidada, peame rõhku panema just sisemise tubliduse peale. Sellest seisukohast waadatuna peab iga tõsine riigikodanik kõige suurema tähelepanekuga jälgima sõjawäe elus ka kõige pisematki sündmust, seda rohkem siis weel käesolewas artiklis käsitatud nähtusi.

L I

KIRJAD TOIMETUSELE.

1.

Meile kirjutab wälisministeeriumi informatsiooni osakonna juhataja 31. märtsil s. a. nr. 6020 all, et meie alla saadetud juba hra E. Wirgo õienduse algkiri, mida meie aga ei ole awaldanud. Nüüd saadetakse weel kord sellest ärakiri, palwega seda õiendust awaldada.

Teatame omalt poolt, et toimetus esimest õiendust mitte ei ole saanud. Käesolewale õiendusele anname lahkesti ruumi.

„Walwe“ toimetusele.

„Walwes“ nr. 7 on awaldatud kirjutus „Kingitused Itaalia kuningale, Eduard Wirgost ja teistest sohkidest“, milles oletatakse, et mina wälisministeeriumi lääne-poliitilise osakonna juhatajana wälisministeeriumi pitsarit kuritahtliselt olen tarwitanud ning lubamatu profiidi huwides walitud kurjeere wälja saatnud. Selle oletuse tõendusena on esitatud herrade Lantzky-Linquisti paki pitserimise ning kurjeeri tunnistuste lugu Ber-

lini Eesti saatkonna ametnikkude „protokollide“ walgustusel.

Kinnitan tõsiasi: Herra Linguistiga saadetud pakid on minu korraldusel välisministeeriumi pitsseriga warustatud ning nende pakkide ärawiimiseks määratud kohale on minu poolt alla kirjutatud Lantzkytle wälja antud tunnistus ning Linguisti kurjeerileht. Kuid sellest hoolimata ei saa ma ennast siin ei riiklises ei muus kuritegevuses süüdlaseks pidada, just niisama nagu end riikliseks wõi kaelakohtuliseks kurjategijaks ei saa pidada näituseks aseadmiraal Piika käsu all teeninud sõdur, kes wõõraid laewu on kaabanud ning Eesti wastaseid maha on põmmutanud. Olen talitanud kui loiaalne ametnik, oma otsekohese ülemuse orderil ning nõusolemisel ja — niipalju kui mulle teada — Wabariigi huwides. Mingisuguseid protsenta ega isiklikku „profiiti“ pole ma seejuures saanud peale hariliku ametniku palga oma kohuste täitmise eest.

Ülemalnimetatud „protokollid“ on wälisministrile ning arwatawasti ka teistele Wabariigi walitsuse liigetele tuttawad. Kui aga sellest hoolimata wälisminister awalikult on wõinud kinnitada, et tema selles asjas mingit kuritegu ei näe, siis tuleb seda sellega seletada, et temale peale nende „protokollide“ weel teised tõeasjad tuttawad on, mis asja sootuks teises walguses lasewad paista, mille awaldamine aga Eesti Wabariigi huwide seisukohast soowitaw pole, nagu näit. mitte soowitaw wõib olla mõnesuguste sõjatehniliste küsimuste awalik arutamine. Sel põhjusel on ehk ka rahwaerakond oma kawatsetud arupärimise selles asjas katki jätnud. Ning kuna mina ennast mitte kompetentseks ei pea otsustamises, kui palju ühe konfidentsiaalse ning riiklise iseloomuga küsimuse üksikasjust awalikkuse ette wõib kanda, siis pean kahjuks loobuma siin kohal nende asjaolude lähemast kirjeldusest, mis Berliini saatkonna ametnikkudele tundmatad wälisministrile aga tuttawad, ehk ma küll selle kaudu enese ilmsüütust selgeks wõiksin teha. Kuid ärgu arwatagu et ma oma „isikliku profiidi tegemise“ jälgi riigisaladuse warju ära katsun peita. Ühes selle õiendusega olen ma ära saatnud kirjad riigikontrollõõrile, Riigiwanemale, wälisministrile ja rahwaerakonna juhile hra Jaan Tõnissonile, palwega, et nad selle unustusesse wajunud asja uuesti läbi waataksid ning end arwamise awalikult teada annaksid. Olen kirjutanud ka kohtupalati prokuröörile, teda paludes uurimist algatada ning wastutusele wõtta keda tarwis. Niihästi selles kui ka teistes samalaadilistes asjades, mille

peale „Walwe“ kirjutuses tähendatakse, olen igal ajal walmis Wabariigi kompetentsetele wõimudele enda tegewusest Wabariigi ametnikuna aru andma. Kahetsen, et „Walwe“ toimetus enne ülemalnimetatud kirjutuse awaldamist mitte katset ei teinud asja kohta igakülgsele selgusele jõuda. Riiklise kuritegevuse ja korrupsiooni wastu wõitlemine on tarwilik, kuid seejuures kaaskodanikkude au ja hea nimega kerge-meelselt ümberkäimine on ikkagi lubamata.

Kirjutuse warjunimeline autor on ka minu elulugu lühidalt puudutanud. Tema metsikute insinuatsioonide wastu polemiseerimist pean ma asjataks ning ennastalanda-waks. Ühest asjast ei tahaks siiski waikides mööda minna, sest et sellega ühenduses ka Wabariigi walitsust on puudutatud: Wabaduse Risti otsustas walitsus mulle ühes teiste wälissaatkonna liigetega ikkagi wist sellepärast anda, et ma Wabariigi kodanikuna julgusin saba ajal, kus kõik tume oli ja nii paljudelgi saba jalgade wahel, wõitluses Eesti iseseiswuse eest oma elu ning warandust mitmele korrale kaalu peale panna. Jutustada teawad sellest lähemalt need, kellega mina tol korral ühist wõitlust kaasa wõitlesin.

Stockholmis,

Eduard Wirgo.

16. jaan. 1922.

Niisugune õiendus ei lükka iseenesest midagi ümber. Selle asemel, et ütelda, kas „Murrang'us“ ja „Walwes“ ettetoodud andmed tõele wastawad wõi mitte, seletatakse midagi sellest, et wälism. Piip ei ole siin mingisugust kuritegu leidnud ja et hra Piip'ile „weel teised tõeasjad tuttawad on, mis asja sootu teises walguses lasewad paista, mille awaldamine aga Eesti Wabariigi huwide seisukohalt soowitaw pole jne.“ Hra Wirgo ei salga, et pakid on tema korraldusel wälisministeeriumi pitsseriga warustatud, kuid siiski ei loe ennast mingis süüdi, waatamata selle peale, et nendes pakkides 4.000.000 Rb. raha, kallid miniatüüre ja igasuguseid nahku Berliini eraisikule saadeti, ja laseb paista, et see olla sündinud riiklistes huwides ja Kõrgema Ülemuse käsul.

Imelikud riiklised huwid! Et hra Piip siin mingit kuritegu ei leia, ei pane meid sugugi imestama, sest hra Piip'i arusaamine seadusest on rohkem kui tuntud. Üks asi mis selles õienduses iseäranis meeldib, on see, kus hra Wirgo teatab, et tema kohtupalati prokurööri poole palwega on pööranud, paludes uurimist algatada „ning wastutusele wõtta keda tarwis“.

Lugejale ehk paistab, et hra Wirgo kohtupalati prokurööri tähelepanu pööras sün-

dinud kuritegewuste peale, kuid meile näib, et selle „diplomaatilise“ lause all midagi muud mõista tuleb, sest ega muidu meil kohtukutset käes poleks.

Toimetus.

2.

Ajakirja „Walwe“ toimetusele.

Teie ajakirjas „Walwes“ on juba kaks kord minule usaldatud I. reaalkoolile etteheiteid tehtud, et õpilaste raamatukogus Boccaccio — „Decameron“ on olnud. Sellekohta paar sõna. „Decameron“ on juba umbes kümne aasta eest reaalkooli juures olewasse raamatukogusse ostetud. Kui mina 1915. aastal koolijuhatause oma kätte wõtsin, lasksin ma Eesti keele õpetaja Eesti raamatukogus olewad raamatud läbi waadata. Pärast poole, kui ma ise mõne kahtlase raamatu sisuga olin ennast tutvustanud, wõtsin küsimuse pedagoogika nõukogus harutusele ja selle tagajärjel määrati komisjon, kes kõik raamatud uuest läbi waatas. Selle tagajärjel heideti ka kõik kirjandusline pahn raamatukogust wälja. „Decameroniga“ oli aga eksitus juhtunud sellepärast, et see raamat Wene õpilaste raamatukogudes lubatud oli. Muidugi lubatud oli kooli wäljaanne ja komisjoni liikmed, kes kõne all olewast Eesti wäljaandest esimest ja paar wiimast juttu olid lugenud, olid arwamisel, et Eestis tõlge on tehtud Wene haridusministeeriumi poolt lubatud kooli wäljaande järele. „Decameron“ oli selle peale waatamata kõrwale pandud. Täna wu olid tema aga kuuenda klassi õpilased üles leidnud ja teda lugema hakanud. Üks kuuenda klassi õpilane oli sellest oma isale kõnelenud, ühes sellega aga ka raamatu wiienda klassi õpilasele lugeda annud. Wiienda klassi õpilase ema oli sedawõrd ausameelne, et ta kohe sellest minule teatas. Mina palusin kooli inspektori, et ta „Decameroni“ läbi loeks ja selgus, et keskmised jutud tõepoolest nii niilbed olid, et Eesti wäljaannet ka wanema klassi õpilastele „Decameroni“ ajaloolise wäärtuse peale waatamata soowitada ei wõi. Kohe peale seda kõrwaldas in ma raamatu, mida raamatukogu hoidjad, kui ka pedagoogika nõukogu liikmed tõendada wõiwad. Ja siis nädalat kaks peale seda ilmus „Walwes“ kuuenda klassi õpilase wanemalt saadud esimene teade „Walwes“.

Wiimasel ajal on palju juttu tehtud selle üle, et kool ja kodu laste kaswatamise tööd peaksid käsikäes toimetama, kui meie sõja- ja rewolutsiooni mõjul tekkinud kommete laugemisest meie noorsoo seas jagu saada

tahame. Iga ausa wanema kohus on kooli wäärnähtustest koolijuhatausele teatada, sest siis wõib ta nende kõrwaldamiseks sammusid astuda. Kui aga selle asemel iga wäärnähtus „suure kella“ külge tõmmatakse, siis ei ole sellest mitte niipalju kasu, kui kahju.

Käesolewal juhtumisel on nüüd tähelepanu juhitud selle peale, et Boccaccio „Decameron“ niibe kirjandusline teos on ja ma olen kindel, et sadanded õpilased nüüd raamatut linna raamatukogust wõi mujalt lugemiseks otsiwad, ja seda ka saawad.

Kui juba kord niibusest juttu on, siis juhiksin lapsewanema tähelepanu, kes heaks arwas küsimusest „Walwes“ juttu teha, selle peale, et Eesti uuem kirjandus, peale üksikute erandite, meie noorsoole kirjanduses walitsewa haiglase erootika ülistamise pärast kahjulik on, kuid lapsewanem waikib ses küsimuses. Eestikeelsetes raamatukogudes on palju alawäärtuslist pahna, mis laste hinge kihwtitab. Et eestikeelseid kooli raamatukogusid kõigest sellest rämpsusist puhastada, tuleb kooliõpetajatest ja asjatundjatest lastewanematest toimkond luua, kes meie laste ja noorsoo raamatukogudele kõlblikkude raamatute nimekirjad kokku-seaks.

Algatus selles küsimuses peaks jääma haridusministeeriumile.

N. Kann

Tallinna I. reaalkooli direktor.

3.

„Walwe“ toimetusele.

Teie lehe 12, kui ka 14 numbris heidetakse Riigikontrollile tema wõimetust ette, mis selles seista, et ta pole suutnud küllalt mõjuda, et kaubandusministeeriumi K. K. K. ja kaubandus osakonnas arwepidamises kord jalule saaks seatud. Kirjatükkide autor kahtleb, kas Riigikontrollil see korralagedus teada on ja küsib kas Riigikontroll on kõik §§ tarwitanud, millede põhjal ta korralageduses süüdlasi ametnikke karistada wõiks. Et asi otse Rgk. tsiwiilosakonda puutub, sellepärast palun järgnewatele ridadele selgitamiseks ruumi lubada.

Riigikontrollil on alati väga hästi teada olnud, missuguses seisukorras arwepidamine temale rewisjoni suhtes alluwates asutustes on ja Eesti Wabariigi algusest siamaale on ta kõik oma mõju selleks püüdnud tarwitada, et arwepidamine, mis riiklist majapidamist peegeldab, nõuetawasse seisukorda saaks seatud. Selleks on terwed read rewisjoone faktilises kontrolli korras toimepandud, mis peale muu ka instrueerimise

laadi kandsid. On ettekirjutusi tehtud arwepidamise korra kohta ja mitu ministeeriumite wahelist pearzamatupidajate koosolekut riigikontrolööri, kui ka minu eesistumisel ärapeetud. Peale selle näitab määratu kirjawahetus ministeeriumitega, et Riigikontroll on väga sagedasti ja õige tõsiselt abinõusid palunud tarwitusele wõtta rewisjonide tagajärjel ilmsiks tulnud korratuste puhul. Et neil nõuetel tagajärjed ei puudu, näitab asjaolu, et õige palju ametnikke on wastutusele wõetud, küll distsiplinaar korras wastawate ülemuste poolt, küll kohtu teel Riigikontrolli nõuedel, kelle arwepidameses kuritarwitusi ja lohakust ette tuli. Kuid arusaadaw, et korratusi, mis ju kord arwepidamises tehtud, on raske parandada, pealegi kus asjatundlikud ametnikud puudusid. On ministeeriumisid, kus lühikese aja jooksul 7 pearaamatupidajat üksteise järele ametis olid. Alatine ametnikkude wahetus arwepidamise alal wõttis tarwiliku wastutuse nende pealt, ka töö tagajärgede eest ja kui kindlaks ei suudeta teha, et korratus kuritahtline, siis oleks väga raske kohtu teel asja parandada. Tõsi on, et Riigikontrolli seadus lubab aruannete mitte saamise korral süüdlast ametnikku kunni 3000 m-ga karistada, kuid seda seadust saab just korratu asjaajamise puhul väga harwa tarwitada, sest nagu öeldud, ei püsinud neil kohtadel wastutawad ametnikud üle 3—4 kuu ja selle aja jooksul ei oleks wõinud ameenik ka kõige parema tahtmise juures korratust likwideerida.

Mis kütteainete keskkomiteesse puutub, siis on selle asutusega tsiwiilosakond iseäranis palju tegemist teinud ja kõik temast rippuwad abinõud tarwitamis, et seal korda jalule saada. Rewideerimisi on õige sagedaid olnud, korratustest on palju kordi kaubandusministeeriumile teatatud ja wastawaid korraldusi nõutud, hulk K. K. K. ametnikke on kohtu kätte antud. Asja seisukorrast on riigikontrolööri asetäitja Asutawale Kogule aru andnud, sellest on ka Riigikontroll iga aasta Riigikogu eelarwe komisjonile ette kandnud.

Kõik, mis K. K. K. kohta öeldud puutub ka kaubandusosakonna kohta, kelle korraldada kurikuulsa „Revalise“ aruanded on. Osakonna arwepidamine oli kord wale alusele seatud ja pärast asjatundmata raamatupidajate poolt nii segi aetud, et Riigikontrolli rewidendid seal täielise korralageduse konstateerisid, mida pärastine ministeeriumi oma sisemine rewisjon tõendas.

Tagajärg oli see, et toleaeagne kaubandusminister hra Tõnisson peaaegu kõik ametnikud lahti laskis, kel arwepidamisega kokpuutumist oli.

Kokkuwõttes pean meie riikliste asutuste arwepidamise kohta ütleva, et selle lohakuse põhjuseks mitte alati kuritarwidus ei ole, waid ametnikkude wilumatus, madalad palgad ja erakorralised asjad. Nüüd on aga ses suhtes asi tublisti paranenud ja kui likwideeritawad operatsiooni asutused ka oma arwepidamise jõuawad korda seada, siis wõib Riigikontroll peatselt eelarwe summade kulutamise üle täpise aruandega esineda.

Peakontrolöör A. Merits.

L ü h e m a d t e a t e d .

Saladuslik ametnik?!

Meil siseministeeriumis teenib kaunis wastutawa koha peal keegi ametnik Karl Willemi poeg Grieb, missuguse nime all sai tähendatud isik ka opteeritud.

Kuid mõnelt poolt tulid healed kuudawale, et see herra Grieb ei olegi Grieb, waid endine Rakwere kreisiülem Nikolai Aleksandri p. Kiselew, kes mingil kombel omale wõõrad paberid saanud ja selle nime all ka opteeritud.

Tähendatud Kiselew olla Wrangeli ajal Lõuna - Wenemaal kuberneriks olnud ja Eesti keelt üldse ei mõistwat. Kui see tõsi on, ja siseministeerium ilma hra Kiselew'ita läbi ei saanud, siis mis tarwis niisugune nime maskeerimine? S....l

Meie Kaukaasia esitaja wõetakse wastutusele.

Paljastamised Kaukaasia Eesti esituses awalikuks tulnud wäärnähtuste kohta on oma mõju awaldanud, sest, nagu kuuleme, olewat esitaja Paul Kaukaasiast juba ära kutsutud oma tegude eest wastust andma. Sellele järgneb ka loodetawasti kurjeeride P. Litteri, Kaljuti ja teiste kõrwaldamine.

Rahalaenajate poolt on ministeeriumile protesti oodata, et wõlanõudmine seisma pandaks ja asi selgitusele wõetaks. Sest see laen, mis is. Pauli läbi toimetati, tõi kasu mõnele üksikule isikule nagu is. Paulale, kes kurjeerina sõitis ja juutidele Merkelitele, kes omale siin waeste isikute kulul Englise raha püüdsid teenida waestele optantidele 50.000 enamlaste rubla andes ja selle asemel Englise waluutat Eesti wastu wõttes.

Wastutaw toimetaja M. WAARMANN. — Wäljaandja „EESTI WALWE LIIT“.

A.-S. „Ühiselu“ trükk, Tallinnas.